

Perpaus arteko euskara-gaztelania kode-aldaketa

Gotzon Aurrekoetxea, Lorea Unamuno

EUDIA ikerketa-taldea
Euskal Herriko Unibertsitatea
gotzon.aurrekoetxea@ehu.es, lorea.unamuno@eudia.tk

Abstract

This contribution is a study into the code-switching phenomenon that happens as a result of the Basque-Spanish language contact situation, and it is based on data drawn from the spontaneous colloquial language used by adult and aged speakers of Basque gathered between 2009-2010 in the Western Basque Country.

The intense and continuous language contact that takes place throughout the Basque-speaking region leads to code-switching practices in the daily verbal interaction which are the objective of our analysis.

In the current sociolinguistic situation, diglossia still exists in the Basque Country within some social groups where Spanish is considered the prestige language, the socially principal or dominant language. We shall take the language used by those social groups in everyday informal situations amongst peers as the basis for our analysis.

This work focuses on the intersentential code-switching, especially the switching that occurs at subordinate clause boundaries. Both languages, Basque and Spanish, count with different strategies for the construction of subordinate clauses, and we shall examine the syntactical restrictions that play a part in this kind of situation.

Laburpena

Artikulu honetan euskararen, euskara-gaztelania ukipen-egoeraren ondorio, gertatu den kode-aldaketaren berri ematen da eta Euskal Herriko mendebaldean, 2009-2010 urteetan, euskaraz hitz egiten duten hiztun heldu eta adinekoek hizkera arruntan berezko dituzten datuetan oinarrituta dago.

Euskaraz hitz egiten den eremuan gertatu den kontaktu linguistiko bizi eta iraunkorrek eguneroko hitzezko elkarerraginean gertatzen diren kode-aldaketak aztertzeo aukera ematen du.

Gaur egungo euskararen egoera soziolinguistikoan, zenbait talde sozialetan, gaztelania prestigiodun hizkuntza eta hizkuntza sozialki nagusi edo menperatzaile kontsideratuta dagoen egoera diglosikoak oraindik badirau. Gure azterketa talde sozial hauek eguneroko egoera informalean euren bizilagunekin darabilten hizkuntzan oinarritzen da.

Azterketa hau perpaus arteko kode-aldaketan eta bereziki menpeko perpausetan oinarritzen da. Mota honetako perpausetan hizkuntza biek, euskarak eta gaztelaniak, estrategia desberdinak dituzte; egoera honetan parte hartzen duten murriztapen sintaktikoak aztertuko dira.

Keywords: language contact, sociolinguistics, intersentential code-switching, Basque-Spanish bilingualism

Gako hitzak: hizkuntzen ukipena, soziolinguistika, perpaus arteko kode-aldaketa, euskara-gaztelania elebitasuna

1. Sarrera

Artikulu honen helburua gurea bezalako elebitasun egoeran dauden gizarteetan gertatzen den hizkuntzen arteko code-switching edo kode-aldaketa mota bat azaltzea da; zehazkiago perpaus arteko euskara-gaztelania kode-aldaketa eta bereziki mendeko perpausetan gertatzen dena azaltzea.

Gizarte elebidunetan gertatzen den hizkuntzen arteko ukipena egunerokoa da, gertakari hau ohikoa dugu gure artean euskal gizartea elebiduna baita (Euskal Herriko elebitasun egoerari buruzko ikerketan sakontzeko ikus Barreña 2005, Eusko Jaurlaritza 2009).

Euskarak estandarizazioaren ondorioz kultura guneetara (unibertsitatera, argitalpen zientifikoetara, komunikabideetara, Internetera...) egin duen jauziarekin zenbait eremutan prestigio handia jaso duen arren, zenbait talde sozialetan oraindik gaztelania hizkuntza nagusi edo menperatzaile bezala kontsideratuta dago eta talde sozial horiek egoera diglosikoan daudela esan

daiteke (Etxebarria 2003:10). Gure azterketa talde sozial hauek eguneroko egoera informalean euren bizilagunekin darabilten hizkuntzan oinarritzen da.

Euskararen kasuan, kode-aldaketa ama-hizkuntza euskara (A hizkuntza) duten hiztunen artean nahiz ama-hizkuntza gaztelania (B hizkuntza) dutenen artean gerta daiteke. Euskal Herriko egoerari dagokionez, orain arte egin diren ikerketetan, ama-hizkuntza euskara duten hiztunengan ohiko egoeretan gertatzen den kode-aldaketa aztertu da.

Poplacken (1980) hipotesiak onartuta ere, hau da, kode-aldaketak ez diela men egiten ez hizkuntza, ez hiztun hutsuneei, baizik eta hizkuntza bietan hiztunek duten hizkuntza-gaitasunaren seinalea dela, egoera diglosiko sendoa eta sozialki hizkuntza menperatzailea gaztelania den inguruan bizi diren heldu eta nagusiak aukeratu dira. Esan beharra dago lekuko hauen hiztun-gaitasun linguistikoa gaztelanian baino euskararen handiagoa dela.

Artikulu honetan ez da aztertuko kode-aldaketa sortzen duten eragile eta hauen inplikazio sozialek berekin duten ikuspuntua (López Morales 1993, Siguán 2000 eta Silva Corvalán 1983), ez eta ikuspuntu linguistiko eta tipologikoa ere. Hizkuntza asko ikertu izan dira eta gai honi buruzko bibliografia ugaria da.

Euskara eta gaztelaniaren arteko kode-aldaketaren inguruko ikerketak ezagutzeko 90. hamarkadara jo behar genuke. Ukipen-egoeran dauden hizkuntzen gaineko lanetan, 90. hamarkada baino lehen, ez dago gai honen inguruko aipamenik. (Echaide 1968).

Aipatu literatura hau ez da oparoa, baina kontuan eduki beharreko azterketa esanguratsuak daude, bai heldu elebidunen inguruan (Esnaola 1999; Etxebarria 1996, 2003, 2004; Muñoa 1997; Rotaetxe 1991, 1994, 1999; Etxabe 1992; Fernández 1992; Sarrionandia 1992), baita hizkuntzaren jabekuntzaren gainean ere (Barreña & Ezeizabarrena 1999, 2000; Ezeizabarrena & Manterola 2004, Barreña, Ezeizabarrena & García 2008).

Euskara eta frantsesaren arteko kode-aldaketari buruzko lanak berrikitan hasi dira Epelde & Oihartzabalen (2009) lanei esker.

Artikulu honetan ez da eztabaidatuko kode-aldaketan parte hartzen duten edo ez duten arauen analisi desberdinen inguruan ere (Myers-Scotton 1993, 2002, 2004, Bhatt 1997, Muysken 2000).

2. Auziaren egoera

Kode-aldaketaren alderdi gramatikal batez arduratuko gara, alderdi sintaktiko soiletan zentratuz: kode-aldaketa mendeko perpausetan eta, batez ere, kode-aldaketaren tipologiaz. Kode-aldaketa mota hau ukipen egoeran dauden hizkuntzetan aztertua izan da (Jacobson 1982, Pfaff 1982, Poplack 1988, Sankoff y Poplack 1981). Honako perpausetan, esaterako (Sankoff & Poplack 1981: 5):

1. *So you todavía haven't decided lo que vas a hacer next week*

Aldez aurreko perpaus arteko euskara-gaztelania kode-aldaketa azterketetan ez da kontuan hartu eskusiboki mendeko perpausetan gertatzen den kode-aldaketa. Generikoki tratatuak izan dira eta ez beraien alderdi espezifikotan.

Perpaus barneko kode-aldaketak (Rotaetxe 1999: 59) aurreuposarazten digu hiztunak gaitasun egokia duela bi hizkuntzetan, testuinguru askotan aldaketa hau eragozten duten hizkuntza mugak edo errazten dituztenak egon baitaitezke. Gauza bera esan genezake perpaus arteko kode-aldaketaz.

Mendeko perpausak sortzerakoan euskararen eta gaztelaniaren egiturak ez datoz bat eta horregatik da garrantzitsua kode-aldaketa mota honen azterketa.

Hasiera batean kontuan hartua izan ez zen perpaus arteko kode-aldaketa (Weinreich 1974: 73), gerora

ikerketa askotan izan da aztertua. Poplackek (1980) oso ezaguna bihurtu den Puerto Ricoko ingelesa eta gaztelaniaren arteko kode-aldaketa aztertzerakoan honako adibideak jarri zituen:

2. *Tell Harry que se calle la boca*

Zeintzuk dira perpaus arteko kode-aldaketaren funtzionamendu arauak? Eta zeintzuk murrizketak? Sankoff eta Poplack (1981: 5-6) kontuan hartuz bi murriztapen ditugu:

- The free morpheme constraint (morfema librearen murriztapena): kode-aldaketak hitzaren barnean, atzizki eta forma lexikoaren artean, ez dauka lekurik, azken hau fonologikoki atzizkiaren hizkuntzan integratua ez dagoenean salbu.

3. **run – eando ‘running’*

- The equivalente constraint (murriztapen baliokidea): aldaketaren bi aldeak gramatikalak behar dute izan inplikaturako bi hizkuntzei dagokienez.

4. *I seen everything cause no cogí na*

Rotaetxek (1999: 64) bat gehiago gehitzen du:

“Hizkuntza bien azaleko ordena mantendu beharra dago eta aldaketa ezin da enuntziatuaren segmentu batean, zeinetan hizkuntza bietan elementuek ez duten ordenean kiderik, gertatu. Esate baterako, L1 VSO bada eta L2 SVO, ez da kode-aldaketarik gertatuko V eta Sren artean”.

Perpaus gramatikaletako osagaien hitz-ordena euskaraz SOV da. Aipatu hitz-ordena hau mendeko perpausetan, ordea, aldatu egin daiteke. Gaztelaniari dagokionez, SVO da (Fernández 1992) perpaus gramatikaletako osagaien hitz-ordena.

Euskararen gramatikaren arabera (Euskaltzaindia 1999: 39), osagarri zuzena duten mendeko perpausak, adibidez, ordena ez markatuan, perpaus nagusiaren ezkerretara kokatuta doaz:

5. (a) *Laguna bihar datorrela dio Peruk*

Baina perpaus nagusiaren atzean ere kokatu daiteke:

5. (b) *Peruk dio laguna bihar datorrela*

Badirudi ordena hau mendeko perpausa luzea edo konplexua denean erabiltzen dela. Baina SOV ordena jarraituz, mendeko perpausa, subjektu eta aditzaren artean, perpaus nagusiaren barnean ere koka daiteke:

5. (c) *Peruk laguna bihar datorrela dio*

3. Metodologia

Azterketa honetan erabilitako lekukoen ama-hizkuntza euskara da eta berauetariko asko egoera diglosikoan bizi dira. Beraz, aztertzen dihardugun kode-

aldaketa A hizkuntza > B hizkuntza noranzkoan gertatuko da.

Helburua erregistro informala, alegia, egunero etxean, kalean, lagunartean erabiltzen den hizkeran gertatzen den kode-aldaketa lortzea denez, horretara bideratu da ahalegina. Beraz, datu-bilketa ez da elkarriketa gidatu bidez egin, ez galdera zuzenen bidez, ez azalpenak eskatuz, ez itzulpenak erabiliz. Datuak lekuko en eguneroko jardunean grabatu dira, eguneroko taberna bateko solasaldian, euren baimenarekin eta euren begi-bistan jarritako tresna batekin izan dira grabatuak. Ikertzaileak ez du izandako elkarriketan parte hartu; lekukoak izan dira hizketaldietako elkarriketetan parte hartu duten pertsona bakarrak.

Grabatutako lekukoak heldu eta adinekoak izan dira. Beraien artean gaztelaniako gaitasun idiomatiko desberdina dutelarik: batzuk gai dira inolako arazo barik gaztelaniazko diskurtso koherenteak egiteko, beste batzuk aldiz, eguneroko maila informalerako gaitasuna izan arren, ez dira gai diskurtso formalak ekoizteko.

Grabatzeko orduan generoa ere ez da kontuan eduki; hizketaldietan parte hartu duten gehienak emakumeak izan badira ere.

Azkenik, lekuko en maila sozioekonomikoa eta maila kulturala ere ez dira kontuan izan, nahiz, oro har, ikasketarik gabekoak izan diren.

4. Datuen analisiak

Datuak aztertzeke bi sail egin dira: lehenik aurreko ikerketetan agertzen diren datuak aztertuko dira, eta, ondoren, ikerketa honetarako bildutakoak.

4.1. Aurrekariak

Artikulu honetan, lehendabizi, orain arteko ikerketetan egindako ekarpenak aztertuko dira.

Kode-aldaketaren formulazioari dagokionez, A ikurra ama-hizkuntza izendatzeko erabiliko da (zehazten ez den kasu guztietan euskara izango da jarduneko hizkuntza) eta B ikurra eskuratutako hizkuntza izendatzeko, kasu honetan gaztelania, gorago aipatu bezala.

Etxebarriak (2003: 13) perpaus arteko kode-aldaketa azaltzerakoan zazpi kasu aurkezten ditu perpaus eta esamolde idiomatikoetan banatuta. Aurkeztutako zazpi kasuetatik bat emendiozko perpaus koordinatua da, bi perpaus alboratuak dira eta beste laurak benetako mendeko perpausak:

6. *Zer iruditzen zaizun, nosotros ya te preguntaremos...*
7. *Galdetu eta berak esan zidan está bien para variar un poco*

8. *Lo que pasa es que prebentzio bésala eman zijola...*

9. *Bai lo que es zuk haien alde egingo...*

Seigarren adibidea zeharkako osagarria duen perpausa da, perpaus nagusia B eta mendekoa A delarik. Zazpigarren adibidean, berriz, perpaus nagusia A da eta mendekoa (osagarri zuzena) B. Zortzigarren adibidean bi mendeko perpaus daudela deritzogu: bata erlatibozkoa (*lo que pasa*) eta bestea osagarri zuzena duena (*prebentzio bésala eman zijola*); perpaus nagusia B da, erlatibozkoa ere B da eta osagarri zuzena duena A. Bederatzigarren adibideari dagokionez, perpaus nagusia A da eta erlatibozko mendekoa B.

Beraz, hau guztia ikusirik, perpaus nagusia bi kasutan A da eta beste bitan B. Osagarria duen mendeko perpausa bi kasutan A da eta batean B; erlatibozkoa kasu bietan da B.

Rotaetxek (1999) kode-aldaketa duen mendeko perpausik ez du aurkezten. Hala ere, bere aurreko lan batean (Rotaetxe 1988: 108) mendeko perpausdun kasu bat azaltzen da:

10. *Si encuentro algo que merezca la pena y barato erosi eingo dot*

Perpaus nagusia A da eta mendekoa B.

Etxabek (1992) mendeko perpaus bat duen adibide bat aurkezten du:

11. *Ze iruditzen zaizun, nosotros ya te preguntaremos*

4.2. Gure datuak

Mendeko esaldien artean, kode-aldaketari dagokionez, bi joera bereizi dira:

a) perpaus nagusia euskaraz eta mendekoa gaztelaniaz; eta b) perpaus nagusia gaztelaniaz eta mendekoa euskaraz. Hona hemen adibide batzuk:

4.2.1. Perpaus nagusia euskaraz eta mendekoa gaztelaniaz

12. *Diño que le dejes en paz...*
13. *Como una cría te has portau, esa neutzan berari*

4.2.2. Perpaus nagusia gaztelaniaz eta mendekoa euskaraz

14. *Te digo, berau be estala lekeittarra*
15. *Geu irebasten goisenin no quieres seguir*

Kode-aldaketa mota biren aurrean aurkitzen gara: bata euskara > gaztelania noranzkoan eta bestea alderantzizkoan; lehenengo kasuan esaldia euskaraz hasi eta gaztelaniaz amaitzen da, (12) eta (15) adibideetan ikus daitekeen bezala. Aipatu lehenengo

esaldian perpaus nagusia euskaraz eta mendekoa gaztelaniaz ageri da; bigarreanean, ordea, alderantzizkoa gertatzen da: mendekoa lehenengo eta ondoren perpaus nagusia.

(13) eta (14) adibideetan, aldiz, esaldia gaztelaniaz hasi eta euskaraz bukatzen da; aipaturiko lehenengoa mendeko perpausaz hasi eta perpaus nagusiz amaitzen da eta bigarreanean alderantziz: perpaus nagusia lehenengo eta ondoren mendekoa.

Aurkezturiko esaldi hauen guztien artean bi mota bereizi daitezke: perpaus nagusia > mendeko perpausa (PN + mend.)¹ (7), (11) eta (13) adibideetan eta mendeko perpausa > perpaus nagusia (Mend + PN) (6), (8), (9), (10), (12) eta (13) adibideetan.

Kode-aldaketan gertatzen den hizkuntzaren noranzkoari dagokionez, B > A da (8), (9), (10), (12) eta (13) adibideetan; A > B delarik (6), (7), (11) eta (14) kasuetan.

Aurkezturiko datuek ez dute ukipen hizkuntzen funtzioen banaketa seinalerik erakusten. Hitzunek biak erabiltzen dituzte elkarrizketa egoera berberean: Perpaus moten banaketan ez dago hizkuntzen dependentziarik ezta elkarrizketaren nagusitasunean ere. Ikusiriko datuetan ez dago hizkuntza baten edo bestearen nagusitasunik (Jacobson 1998). Beraz, ez gaude ados Etxebarriak (2003: 14) dioenarekin, alegia, “euskara / gaztelaniaren alternantzia edo kode-aldaketa ukipen egoeran dauden hizkuntzen estatus eta funtzioen banaketari zor zaiola”.

Azterketa honetarako bildutako datuetan aurkitu diren egitura ohikoenak ondokoak dira:

- Datuen % 66,6 PN + Mend eta euskara > gaztelania da. Hau da, perpaus nagusia euskaraz hasi eta gaztelaniaz adierazten den mendeko perpausaz amaitzen da. Poplack-ek hitzak geurera ekarriz gero, honako hau esango genuke “euskaraz hasten dut y termino en español”.
- Mend + PN eta gaztelania > euskara egitura datuen % 25ak irudikatzen du.

Egitura hauek biak gure datuetako egiturarik arruntenak dira, diferentzia handiz; bien artean bildutako datuen % 91 batzen dute.

Perpaus nagusiko hizkuntza kontuan hartuz, hizkuntza tipologiaren ikuspegitik azter genezake. Batetik, perpaus nagusia euskaraz eta perpaus nagusia gaztelaniaz duten perpausak aurkituko genituzke.

Lehenengoetan bi egitura genituzke: (S)VO bi perpausetan eta (S)OV hirutan; mendeko perpausetan bi egiturak gramatikalak dira euskaraz. Bigarrengoetan beste bi egitura genituzke: (S)VO eta O(S)V.

Ohiko hiru egitura nagusiak ondokoak dira:

- PN + Mend eta euskara > gaztelania egitura (ohiko egitura bai euskaraz baita gaztelaniaz ere)
- Mend + PN eta gaztelania > euskara (euskaran egitura arrunta)
- Mend + PN eta euskara > gaztelania (ez-ohiko egitura gaztelaniaz)

Honako perpaus motetan euskarak PN + Mend eta Mend + PN bezalako egiturak onartzen ditu 5a, 5b, 5c adibideetan ikusi bezala. Ez dago, beraz, murrizketa idiomatikorik egitura hauetan.

Dena dela, zotzigarren adibidean (8) (*Lo que pasa es que prebentzio bésala eman zijola...*) mendeko perpausak sortzeko beharrezkoa den partikularen bikoiztapena ageri da: gaztelaniako osagarri zuzena duten mendeko perpausen “que” partikula dugu eta baita euskarazko perpausetan gauza berdinerako erabiltzen den “-ela” atzizkia ere; beraz, mendeko perpausak sortzeko erabiltzen diren baliabideen bikoizketa dugu adibide honetan.

Bestalde, datuek diote kode-aldaketa B > A noranzkoan zein A > B noranzkoan gerta daitekeela; hau da, perpausa gaztelaniaz hasi eta euskaraz amaitu daitekeela edo euskaraz hasi eta gaztelaniaz amaitu. (8), (9), (10), (12) eta (13) adibideetan noranzkoa B > A da, (6), (7), (11) eta (14) kasuetan, alderantziz, A > B da.

Kode-aldaketaren arrazoietako bat uste dugu zenbait egoeratan komunikazioa erraztea dela.

Kontuan edukirik, batetik, euskaran osagarri zuzena duen mendeko perpausak posizio bat baino gehiago eduki ditzakeela, aditzaren aurrean zein atzean; eta bestetik, gaztelaniaz aipatu egitura hau dela ohikoena edo arruntena, hipotesia erabilia izan dadin aukera handiena duen egitura estatistikoki bildutako datuetan gehien azaldu den egitura da: PN + Mend eta euskara > gaztelania: % 66,6. Egitura hau ohikoa da euskaran eta gehien erabiltzen dena da gaztelanian.

Mend + PN eta gaztelania > euskara egitura datuen % 25ean azaltzen da. Egitura hau osagarri zuzena duten euskarazko mendeko perpausetan erabiltzen den egitura da. (Mend + PN) egitura gaztelania > euskara zentzuarekin loturik dago. Ez da euskara > gaztelania zentzuaren honako daturik jaso. Gaztelaniaren tipologiak mota honetako perpausari trabak jartzen dizkiela uste dugu.

5. Ondorioak

Ondorio hauek baieztatzeko datu gehiagoren beharrezkoa aipatu nahi dugu ezer baino lehen eta honekin batera, kode-aldaketa aztertzeko corpus linguistikoaren beharrezkoa azpimarratu.

Aztertutako datuetan tipologia linguistikoak kode-aldaketan zuzenean eragiten duela frogatu da, bai hizkuntza aldaketa gertatzen denean, baita perpaus desberdinetan hizkuntza bata edo bestea erabiltzerakoan

¹ PN: Perpaus nagusia; Mend: mendeko perpausa.

ere. Gehien erabiltzen den egitura "(PN + Mend) eta euskara > gaztelania", datuen % 66,6, gaztelaniaren egitura ohikoena da eta euskararen kasuan, honako perpausetan, erabilienetakoa.

Beraz, pentsatzen dugu hizkuntza bakoitzaren tipologia linguistikoak harreman zuzena duela hizkuntza hauen kode-aldaketan.

Euskara eta gaztelaniaren arteko kode-aldaketa arruntena honako hau da: euskaraz hasten dut y termino en español.

6. Aipamenak

- Barreña, A., 2005. "Español y euskara en contacto", in Carmen Ferrero y Nilsa Lasso-Von Lang (eds.). *Variedades lingüísticas y lenguas en contacto en el mundo de habla hispana*. Bloomington: AuthorHouse, 169-182.
- Barreña, A., & M. J. Ezeizabarrena, 1999, "Acquisition bilingue: séparation ou fusion des codes linguistiques". *Le Bilinguisme précoce en Bretagne, en Pays Celtiques et en Europe Atlantique*. Ed. by F. Favereau, 225-246. Rennes: Klask.
- Barreña, A., & M. J. Ezeizabarrena, 2000, "Kode bereizketa eta bateraketa eremu urriko hizkuntzarekiko elebitasun goiztiarrean - Code Separation and Code Mixing in early Bilingualism with Minority Languages". Donostia: Ikastaria (12).
- Barreña, A., / M. J. Ezeizabarrena / García, 2008, "Entzundako hizkuntzaren eragina haur euskaldun txikien gramatika-garapenean [The influence of the listened language on the grammatical competence of Basque children]". *Gramatika jaietan*. Patxi Goenagaren omenez ed. by X. Artiagoitia and J. A. Lakarra. "Julio Urkixo" Euskal Filologi Mintegiaren Urtekariaren Gehigarriak, LI, 107-127. Donostia-Bilbao: Diputación Foral de Gipuzkoa & EHU/UPV.
- Bhatt, R. M., 1997. "Code-switching, constraints and optimal grammars". *Lingua* 102: 223-251.
- Echaide, A.M., 1968, *Castellano y vasco en el habla de Orio*, Pamplona: Príncipe de Viana.
- Epelde, I. & B. Oihartzabal, 2009, "Code switching en las variedades orientales del vasco", in <http://artxiker.ccsd.cnrs.fr> (kontsulta 2010-VIII-09).
- Esnaola, I., 1999. *Gazte euskaldunen lagun arteko hizkera hemen eta orain* [Basque younger speakers' colloquial speech]. Bilbao: UEU.
- Etxabe, M. A., 1992, *Hizkuntza aukeraketa edo 'code switching'a euskaldunen artean* [Codeswitching among Basque speakers]. Basque/Spanish unpublished corpus.
- Etxebarria, M., 1996. "Bilingüismo y code-switching en el País Vasco". In Berché, Mercè Pujol y Fermín Sierra Martínez (eds.). *Las lenguas en la Europa Comunitaria II*, 55-66. Amsterdam & Atlanta: Rodopi.
- Etxebarria, M., 2003. "Español y euskera en contacto", *Lingüística en la red* 1, 1-16 [www.linred.es, acceso el 7-7-2010].
- Etxebarria, M., 2004. "Español y Euskera en contacto: Resultados Lingüísticos". *Revista Internacional de Lingüística Iberoamericana* II, 2 (4): 131-145.
- Euskaltzaindia, 1999, *Euskal gramatika. Lehen urratsak-V (mendeko perpausak-1)*, Bilbo.
- Eusko Jaurlaritza – Gobierno Vasco, 2009, *IV. Mapa Sociolingüístico*, Vitoria-Gasteiz, ISBN 978-84-457-2942-7 [<http://www.euskara.euskadi.net>].
- Ezeizabarrena & Manterola, 2004, "La mezcla de códigos (euskera/castellano) en el habla infantil". Poster presented at EUROSLA 2004.
- Fernández, I., 1992, *Kode aldaketa Durangoko gazteen hizkeran* [Code-switching in Durango (Spain)]. Basque/Spanish unpublished corpus.
- Jacobson, R., 1982, "The social implications of intra-sentential code-switching", in J. Amastae and Lucia Elias-Olivares (eds.). *Spanish in the United States*. Cambridge: Cambridge University Press, 264-290.
- Jacobson, R. (ed.), 1998, *Codeswitching Worldwide (Trends in Linguistics. Studies and Monographs)*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- López Morales, 1993, *Sociolingüística*. Madrid: Gredos.
- Muñoz, I., 1997. "Pragmatic Functions of Code-Switching among Basque-Spanish Bilinguals". *First University of Vigo (Spain) International Symposium on Bilingualism*, SIB 1997 Proceedings <<http://webs.uvigo.es/ssl/sib2002/>> University of Vigo. 528-541.
- Muysken, P., 2000. *Bilingual Speech: A Typology of Code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Myers-Scotton, C., 1993, *Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching*. Oxford: Clarendon Press.
- Myers-Scotton, C., 2002. *Contact Linguistics: Bilingual Encounters and Grammatical Outcomes*. Oxford: Oxford University Press.
- Myers-Scotton, C., 2004. "Precision Tuning of the Matrix Language Frame (MLF) model of Codeswitching". *Sociolingüística* 18: 106-117.
- Pfaff, C., 1982, "Constraint on language mixing: Intrasentential code-switching and borrowing in Spanish/English", J. Amastae and Lucia Elias-Olivares (eds.). *Spanish in TheUnited States: Sociolinguistic aspects*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 264-295. [hau edo Jacobsonen erreferentzia erratuta daude, berdinak dira, orrialdeak ere.]
- Poplack, S., 1980. "Sometimes I'll Start a Sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: Toward a Typology of Code-Switching". *Linguistics* 18. 581-618.
- Poplack, S., 1988. "Contrasting patterns of codeswitching in two communities", in M. Heller (ed.), *Codeswitching*, Berlin: Mouton, 215-244.
- Rotartxe, K., 1988, *Sociolingüística*. Madrid: Síntesis.
- Rotaetxe, K., 1991. "Descriptions et valeurs pragmatiques de l'alternance basque et espagnol", *European Science Foundation-Scientific Networks-Papers on Code-Switching and Language Contact*, 227-250.

- Rotaetxe, K., 1994. "Alternance codique et langue minoritaire", in Martel, P. Y Maurais, J. (eds.). *Mélanges offerts à J.C. Corbeil: Langues et Sociétés en Contact*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, pp. 395-408.
- Rotaetxe, K., 1999. "Alternancia de código: uso y restricciones tipológicas", *FLV* 80, 59-72.
- Sankoff, D. y Poplack, S., 1981, "A formal grammar for code-switching", *Research on Language & Social Interaction*, Volume 14, Issue 1, 3-45.
- Sarrionandia, 1992, *Kode alternantzia edo 'Code-switching': hiztun euskaldunduen arteko komunikazio estrategien tipologia batetarantz* [Code-switching: towards a typology of the Basque speakers' communication strategies]. Basque/Spanish unpublished corpus.
- Siguán, M., 2000, *Bilingüismo y lenguas en contacto*. Madrid: Alianza.
- Silva Corvalán, C., 1983, "Code shifting patterns in Chicano Spanish", *Spanish in the United States: Beyond the Southwest*, Washington D.C.: N.C.B.E., pp. 69-87.
- Weinreich, U., 1974 [1953], *Languages in contact*, The Hague / Paris: Mouton.